

Symposium:

Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tyskfaget (L3) i 7.-8. klasse

Kristine Kabel (AU), Lene Storgaard Brok (NVL), Hanne Møller (KP), Kirsten Bjerre (KP), Lilian Rohde (KP), Søren Riis (KP), Kathrin Bock (VIA UC)

Symposiet præsenterer første del af det tværinstitutionelle danske forskningsprojekt *Gamma3* (2018-2019), der undersøger, hvad der karakteriserer grammatikundervisning i grundskolens tre største sprogfag, dansk, engelsk og tysk. Det empiriske udgangspunkt er klasserumsobservationer og interviews med lærere og elever på 7.-8. klassetrin på syv skoler i Danmark. Projektet adresserer et underbelyst forskningsfelt nationalt og internationalt ved at foretage kvalitative klasserumsstudier af, hvordan grammatikundervisning praktiseres og forstås i grundskolens L1-, L2- og L3-fag (Myhill, 2018). Derved skaber projektet viden, der kan bidrage til udvikling af fagenes grammatikundervisning og til et større samarbejde mellem L1-, L2-, og L3-lærere.

Teori

Gamma3 tager udgangspunkt i et bredt grammatikbegreb for at kunne identificere de forskellige praksisser for måder, der kan undervises i grammatik på i grundskolen, herunder hvilke sproglige niveauer, der rettes eksplicit opmærksomhed mod. Vi anerkender, at grammatik ikke kun angår syntaks og morfologi, selvom sætningen i empiriske studier af grammatikundervisning ofte vil udgøre det sproglige 'level', som et studie retter sig mod (Andrews et al., 2006). Med et multilevel-grammatikbegreb inspireret af Macken-Horarik et al. (2015) adresserer vi, at grammatik involverer flere sproglige niveauer (under, på og over sætningsniveau), og at det også kan inkludere kontekstniveauet, uden at studiet dermed placerer sig inden for en bestemt teoridannelse.

Design

Studiet er et fokuseret etnografisk studie (Knoblauch, 2005), hvor vi undersøger et aspekt af de tre skolefag. For at sikre, at de deltagende forskeres forhåndsviden om det observerede forbliver en styrke, er de kollektive analyse- og fortolkningsprocesser centrale i projektet. Syv klasser på 7. og 8. klassetrin er fulgt gennem deres dansk-, engelsk- og tysktimer over en periode på fire måneder, i hvad der svarer til sammenlagt tre ugers undervisning i hvert fag, i hver klasse. I alt er der foretaget klasserumsobservationer af 140 lektioner dansk, 56 lektioner tysk og 56 lektioner engelsk. Derudover består data af interviews med de deltagende lærere samt fokusgruppeinterviews med i alt seks elever (to grupper med hver tre elever) fra hver af de syv deltagende klasser.

Organisering af symposiet

På symposiet præsenteres Gamma3 og udvalgte foreløbige fund. Den indledende præsentation giver indblik i projektets baggrund og design og diskuterer forholdet mellem fokuseret etnografi og muligheden for at undersøge og udvikle særligt, hvordan kontekstbegrebet kan forstås, når grammatikundervisning undersøges med udgangspunkt i et multilevel-grammatikbegreb. Desuden præsenteres hovedfund fra projektets første del (2018). De fire efterfølgende præsentationer fremlægger fire centrale tematiske fund om henholdsvis 1) måder, der i grammatikundervisning kan skiftes mellem sproglige niveauer, 2) undervisningens organisering på mesoniveau og den betydning det har for, hvordan grammatikundervisning kan praktiseres, 3) digitale teknologier og deres betydning for grammatikundervisning, og 4) hvordan elever samtaler om grammatik i grupper.

Litteratur

Andrews, R., Torgerson, C., Beverton, S., Freeman, A., Locke, T., Low, G., Zhu, D. (2006). The effect of

grammar teaching on writing development. *British Educational Research Journal*, 32(1), 39-55.

Knoblauch, H. (2005). Focused ethnography. *Forum Qualitative Sozialforschung*, 6(3).
<https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>

Macken-Horarik, M., Sandiford, C., Love, K., & Unsworth, L. (2015). New ways of working 'with grammar in mind' in school English: Insights from systemic functional grammatics. *Linguistics and Education*, 31, 145-158. doi: <http://dx.doi.org/10.2016/j.linged.2015.07.004>

Myhill, D. (2018). Grammar as a meaning-making resource for improving writing. Contribution to a special issue Working on Grammar at School in L1-Education: Empirical Research across Linguistic Regions. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 18, pp. 1-21.
<https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2018.18.04.04>

Abstract 1: Et mangefacetteret kontekstbegreb og hovedfund i Gramma3

(I: Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tysk (L3) i 7.-8. klasse)

Kristine Kabel, adjunkt, Aarhus Universitet

Lene Storgaard Brok, leder, Nationalt Videncenter for Læsning

Præsentationen uddyber baggrunden for Gramma3 og metodologiske og teoretiske diskussioner forbundet med projektets valg af et fokuseret etnografisk design og udvikling af et mangefacetteret kontekstbegreb. Desuden fremlægges hovedfund fra projektets første del om, hvordan grammatikundervisning i dansk, engelsk og tysk praktiseres.

Teori

Effektstudier af grammatikundervisning i L1-fag fremhæver, at en kontekstualiseret grammatikundervisning kan have en positiv betydning for elevers skriftsproglige tekster og metasproglige opmærksomhed (Myhill et al. 2012; Jones et al. 2013). Kontekstbegrebet er i disse studier informeret af socialsemiotisk teori og en forståelse af, at grammatikundervisning ikke kun angår undervisning i sprog som system på ord- og sætningsniveau, men også inkluderer sprog i brug og derved tekstniveauet og den sociale kontekst, som betydningsskabelse dynamisk indgår i. Data i Gramma3 har givet mulighed for at præcisere et udvidet kontekstbegreb, og med afsæt i et multifacetteret kontekstbegreb (Bartlett, 2016; Kabel & Brok, 2018) opereres i projektet med fire facetter af dette.

Design

Studiet er et fokuseret etnografisk studie (se indledende beskrivelse af symposiet). De hovedfund, der fremlægges i denne præsentation, bygger på analyse af klasserumsobservationer og kodning af hvilke sproglige niveauer, der eksplicit gøres til genstand for undervisning i hver af de tre fags grammatikundervisning. Kodningen er foregået i programmet Nvivo, og kodningskategorierne er udviklet i en abduktiv proces, hvor kollektive analyse- og fortolkningsprocesser har været centrale, herunder afsluttende dobbeltkodning.

Fund

Hovedfundene angår forventeligt markante forskelle mellem de tre fag i, hvor meget en eksplicit grammatikundervisning udgør af fagets samlede undervisning, og i hvordan grammatikundervisningen praktiseres. Inden for hvert fag forventes også markante forskelle. Vi ser foreløbigt tre dominerende mønstre, fra klasser med meget lidt eksplicit grammatikundervisning overhovedet, over klasser med en del eksplicit grammatikundervisning med fokus på ord- og til en vis grad sætningsniveauet, til klasser, hvor facetter af konteksten inddrages, når sprog gøres til genstand for undervisning.

Relevans

Gramma3 adresserer et underbelyst forskningsfelt og diskussionen af kontekstbegrebet bidrager til en teoretisk diskussion af grammatikundervisning set i sin helhed.

Litteratur

- Bartlett, T. (2016). Multiscalar modelling of context: Some questions raised by the category of mode. In W. L. Bowcher, & J. Y. Liang (Eds.), *Society in language, language in society: Essays in honour of Ruqaiya Hasan* (pp. 166-183). Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Jones, S., Myhill, D., & Bailey, T. (2013). Grammar for writing? An investigation of the effects of contextualised grammar teaching in students' writing. *Read Writ*, 26, 1241-1263. doi:10.1007/s11145-012-9416-1
- Kabel, K., & Brok, L. S. (2018). Didaktik og kontekst: Vi trænger til en teoretisk afklaring af kontekstbegrebet i literacy-didaktikken. In T. S. Christensen, N. Elf, P. Hobel, A. Qvortrup & S. Troelsen (Eds.), *Didaktik i udvikling* (pp. 219-235). Aarhus: Klim.
- Myhill, D., Jones, S., Lines, H., & Watson, A. (2012). Re-thinking grammar: The impact of embedded grammar teaching on students writing and students' metalinguistic understanding. *Research Papers in Education*, 27, 139-166. doi:10.1080/02671522.2011.637640

Abstract 2: Skift mellem niveauer i udskolingens grammatikundervisning

(I: Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tyskfaget (L3) i 7.-8. klasse)

Kristine Kabel, adjunkt, Aarhus Universitet

Kirsten Bjerre, lektor, Københavns Professionshøjskole

Kathrin Bock, lektor, VIA University College

Med afsæt i Gramma3 og projektets skelnen mellem sproglige niveauer og facetter af konteksten præsenteres eksempler på en kontekstualiseret grammatikundervisning, forstået som en undervisning, der bevæger sig mellem sproglige niveauer og kontekst. Vi viser i præsentationen nøgleeksempler fra dansk og tysk, der fremviser, hvilke sproglige niveauer der kan være i spil i en undervisningssekvens, og hvordan der kan skiftes mellem disse sproglige niveauer og facetter af konteksten i koreografiske mønstre. Vi har derved anlagt såvel et vertikalt som et horisontalt perspektiv på de udvalgte nøgleeksempler.

Teori

Begrebet *kontekstualiseret grammatikundervisning* bygger blandt andre på Myhill (2018), men også på et multifacetteret kontekstbegreb, som det er udviklet i Gramma3 (se abstract 1 i symposiet), ligesom det er i diskussion med kommunikativ sprogtegnelsesteori (Haastrup, 2004). Vi vil fremvise, hvordan, hvad der kan være i fokus på sproglige niveauer, og hvilke facetter af konteksten der inddrages, og med inspiration fra Mottelsen (2003) hvordan bevægelserne mellem niveauerne kan foregå.

Design

Vi har udvalgt tre nøgleeksempler fra klasserumsobservationerne i specifikt dansk og tysk, nøgleeksempler for, hvordan en kontekstualiseret grammatikundervisning kan foregå i udskoling (Erickson, 1977, Kroon & Sturm, 2007). Eksemplerne er udvalgt med baggrund i de samlede observationer og med afsæt i, at de skulle være eksempler på grammatikundervisning, hvor der rettes eksplicit opmærksomhed mod flere niveauer gennem et forløb, og samtidig være genkendelige eksempler på lokal praksis i den klasse, de er udvalgt fra. Data udgøres endvidere af interviews med de deltagende lærere i Gramma3, som validerer udvælgelsen af nøgleeksempler.

Fund

Præsentationen viser to eksempler på koreografier fra dansk og tysk.

Relevans

Fundene nuancerer og bidrager med tæt viden om, hvordan en kontekstualiseret grammatikundervisning kan forstås og foregå i klasserum, og supplerer derved empiriske studier og didaktiske teorier om funktionel grammatikundervisning.

Litteratur

Erickson, F. (1977). Some approaches to inquiry in school-community ethnography. *Anthropology & Education Quarterly*, 8 (2), 58-69.

Haastrup, K. (2004). Focus on form – med afsæt I nordamerikansk forskning. *Sprogforum* (30), pp. 6-14.

Kroon, S., & Sturm, J. (2007). International comparative case study research in education: Key incident analysis and international triangulation. In W. Herrlitz, S. Ongstad & P. van de Ven (Eds.), *Research on mother tongue education in a comparative international perspective: Theoretical and methodological issues* (pp. 99-117). Amsterdam: Rodopi

Mottelsen, M. (2003). Undervisningens koreografi. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2003 (3), pp. 30-39.

Myhill, D. (2018). Grammar as a meaning-making resource for improving writing. Contribution to a special issue Working on Grammar at School in L1-Education: Empirical Research across Linguistic Regions. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 18, pp. 1-21.

<https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2018.18.04.04>

Abstract 3: Den institutionelle kontekst og grammatikundervisning

(I: Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tysk (L3) i 7.-8. klasse)

Hanne Møller, lektor, Københavns Professionshøjskole

Søren Vestergaard Riis, lektor, Københavns Professionshøjskole

Forskningsstudier inden for læreres professionelle udvikling viser, at eksplicit opmærksomhed på den lokale institutionelle kontekst, som lærere arbejder inden for, er afgørende for at forstå deres undervisningspraksisser (Visnovska and Zhao, 2011). Så selvom hovedfokus i Gramma3-projektet er på, hvordan grammatikundervisning praktiseres i de tre sprogfag, bidrager dette delstudie med et lærerfokus, hvor vi interesserer os for sammenhænge mellem observeret grammatikundervisning og rammebetingelser for denne.

Teori

Vi er overordnet set inspireret af studier, der indkredser organisatoriske indikatorer for vellykkede tilgange til udvikling af undervisning, så som muligheden for vedvarende og intensiv lærerkollaboration, med indbygget refleksion i forhold til klasserumspraksisser (Hennessy, 2014). I forhold til analysearbejdet trækker vi på forskningsprojektets multilevel-grammatikbegreb (Macken-Horarik et al., 2015) og på diskursteori (Fairclough, 2003).

Design

Vi undersøger sammenhænge mellem den institutionelle kontekst og grammatikundervisning i klasserummet ud fra tre cases, som repræsenterer forskellige organiseringer af grammatikundervisningen på de deltagende skoler i Gramma3. Data udgør, foruden interview af lærere og elever, beskrivelser af 'typisk grammatikundervisning' på baggrund af klasserumsobservationerne i hvert af de tre fag. Interviewene med de tre fags lærere og tre udvalgte elever fra hver klasse har bl.a. bidraget til validering af disse beskrivelser som lokalt genkendelige praksisser.

Fund

Fundene fremviser sammenhænge mellem den observerede grammatikundervisning og den lokale institutionelle kontekst, med et fokus på rammebetingelser på skoleniveau, herunder klasse- og holddannelse, teamsamarbejde og tilgængelige læremidler.

Relevans

Fundene bidrager med viden om sammenhængen mellem forskellige former for grammatikundervisning og den lokale institutionelle kontekst, den finder sted inden for, lige som vi forventer at bidrage med ansatser til viden om afgørende betingelser for udvikling af en grammatikundervisning, som, i højere grad end den observerede, er kontekstualiseret.

Litteratur

Fairclough F. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

Hennessy S. (2014). *Bridging between Research and Practice - Supporting Professional Development through Collaborative Studies of Classroom Teaching with Technology*. Sense Publishers.

Macken-Horarik, M., Sandiford, C., Love, K., & Unsworth, L. (2015). New ways of working 'with grammar in mind' in school English: Insights from systemic functional grammatics. *Linguistics and Education*, 31, 145-158. doi: <http://dx.doi.org/10.2016/j.linged.2015.07.004>

Visnovska J. & Zhao Q. (2011). Learning from a Professional Development Design Experiment: Institutional Context of Teaching. I J. Clark, B. Kissane, J. Mousley, T. Spencer & S. Thornton (ed.), *Mathematics: Traditions and (new) Practices*, pp. 744-51. Proceedings from the Aamt-Merga-conference.

Abstract 4: Teknologi i grammatikundervisningen

(I: Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tyskfaget (L3) i 7.-8. klasse)

Søren Riis, lektor, Københavns Professionshøjskole

Lene Storgaard Brok, leder, Nationalt Videncenter for Læsning

Vi ser i data fra Gramma3, hvordan såvel analoge som digitale teknologier ansporer lærere og elever til at arbejde med grammatik på bestemte måder. Teknologierne påvirker helt konkret de måder, som grammatikundervisningen lader sig praktisere på, og med dette som udgangspunkt undersøger vi, hvordan især digitale teknologier påvirker grammatikundervisningens udformning og praksisser.

Teori

I Gramma3-projektet defineres teknologi som materialiteter, der er designet med det formål at finde anvendelse i og påvirke praksis (Hasse & Brok, 2015). Teknologier er tilstede på skoler, i klasseværelser og i hænderne på både lærere og elever. Der er tale om teknologier som kridttavler, blyant og papir, interaktive tavler, pc'er, tablets, mobiltelefoner o.l. (Hansen, 2015). Teknologierne er også læremidler, læringsplatforme, forskellige apps og programmer, som specifikt bruges til grammatikundervisning i de tre fag (Dohn & Johnsen, 2009; Holm Sørensen & Levinsen, 2014).

Design

Dette delstudie trækker på analyse- og fortolkningsarbejdet i forhold til projektets observationer af grammatikundervisning, idet der er kodet for brug af både analoge og digitale teknologier på aktivitetsniveau. Data er også elevers tegninger af deres forståelser af grammatikundervisning, skabt som indledning til fokusgruppeinterviews (Haukås, Malmqvist, & Valfridsson, 2016). Ved symposiet fremlægger vi på denne baggrund beskrivelser fra de etnografiske studier i Gramma3, der illustrerer, hvordan grammatikundervisning praktiseres med teknologi i brug.

Fund

Foreløbige fund peger på, at grammatikundervisningen udliciteres til digitale teknologier og flytter sig ud af lærerens hænder. Der er forskel på, om det er læreren, der eksplicit igangsætter et arbejde med grammatik i fagene, eller om undervisningens indhold formidles fra en teknologi som et læremiddel eller en læringsplatform.

Relevans

Undersøgelsen bidrager til at forstå, hvordan digitale teknologier påvirker grammatikundervisningen i praksis.

Litteratur

Dohn, N. B., & Johnsen, L. (2009). *E-læring på Web 2.0*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Hansen, T. I. (2015). Læremidler og læremiddelforskning i Danmark - før og efter den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi (2011). *Learning Tech 01*, s. 1-31.

Hasse, C., & Storgaard Brok, L. (2015). *TEKU-modellen. Teknologiforståelse i professionerne*. UPress.

Haukås, Å, Malmqvist, A., & Valfridsson, I. (2016). Sprachbewusstheit und fremdsprachenlernen. Inwiefern fördert die grammatik in skandinavischen DaF-lehrwerken die sprachbewusstheit der lernenden? *Zeitschrift Für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 21(2), 13-26.

Holm Sørensen, B., & Levinsen, K. (2014). *Didaktisk design - digitale læreprocesser*. København: Akademisk Forlag.

Abstract 5: Elevers samtaler om sprog i gruppearbejde

(I: Praktisering af grammatikundervisning i dansk (L1), engelsk (L2) og tyskfaget (L3) i 7.-8. klasse)

Lilian Rohde, lektor, Københavns Professionshøjskole

Med afsæt i Gramma3 projektets teoretiske grundlag og design præsenteres eksempler på elevers samtaler om sprog i gruppearbejde, hvor elever skriver fælles skriftlige formuleringer. Vi diskuterer i præsentationen nøgleeksempler fra engelsk på, hvordan eleverne i deres samarbejde taler om den sproglige form: Hvilke sproglige niveauer indgår? Hvornår og hvordan taler eleverne om dem? Kan samtalerne forstås som situeret i en klasserumspraksis, hvor eleverne overfører klassesamtaler om sprog til deres egne samtaler om sprog?

Teori

I forbindelse med task-baseret undervisning fremhæver forskning, at elevers samarbejde om opgaveløsning kan medføre, at de ikke kun forhandler om indholdet, men også om den sproglige form, og derigennem får mulighed for sproglig udvikling (Long, 1997; Swain; 2000). Williams (1998) finder, at elever i denne type arbejde især har fokus på ordniveau og i mindre grad på sætningsniveau, og at deres involvering i de sproglige samtaler vil have sammenhæng med deres sproglige kompetencer. Præsentationen trækker også på Hetmar (2017) og begrebet diskurstråde som et analysebegreb til undersøgelse af interaktionen i det dynamiske samspil, gruppesamtaler udgør.

Design

Data udvalgt til nærmere analyse er en lang gruppesamtale mellem tre elever, der havde til opgave at skrive en fælles tekst på engelsk. Hele samtalen blev optaget, transskriberet og kodet for alle tilfælde, hvor eleverne havde fokus på sproglig form. Nøgleeksemplet er udvalgt på baggrund af projektets samlede observationer fra engelsk (56 lektioner), der er kodet for blandt andet gruppearbejde som organiseringsform. Dette kollektive analyse- og fortolkningsarbejde underbygger, at task-baserede gruppeopgaver ofte forekommer i engelsk og kan være forbundet med engelsklærernes forståelse af disse som en mulighed for sproglig udvikling for eleverne.

Fund

Fund omfatter, at eleverne især har fokus på nogle og ikke andre af de sproglige niveauer, at elever har forskellige kompetencer og delvist kompetenceafhængige roller i gruppearbejdet, og at disse roller har indflydelse på, hvordan de hver især taler om sproget, at deres måde at tale om sproget på muligvis reflekterer lærernes måde at tale om sprog på, og at samtalerne bevæger sig ud og ind af fokus på indhold, fokus på sprog og fokus på ikke-læringsorienterede emner.

Relevans

Fundene bidrager med konkret viden om elevers gruppesamtaler i klasseværelset, når elever arbejder med task-baserede opgaver, hvor fokus på den sproglige form kan forventes.

Litteratur

Hetmar, V. (2017): Positioneringsteori og scenariebaserede undervisningsforløb. I J., Bundsgaard et al. (red) (2017), *Hvad er scenariedidaktik?* Pp. 75-95. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Long, M.H. (1997): Focus on Form in Task-Based Language Teaching. www.mhhe.com. McGraw-Hill Companies. Hentet fra <http://www.mhhe.com/socscience/foreignlang/top.htm>

Swain, M. (2000): The output hypothesis and beyond: Mediating acquisition through collaborative dialogue. I J. P. Lantolf (ed.) (2000), *Sociocultural Theory and Second Language Learning*, pp. 97 -114. Oxford: Oxford University Press.

Williams, J. (1998). Learner-Generated Attention to Form in *Language Learning*. *Journal of Research in Language Studies*, 49 (4), pp 549-727. <https://doi.org/10.1111/0023-8333.00103>